

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

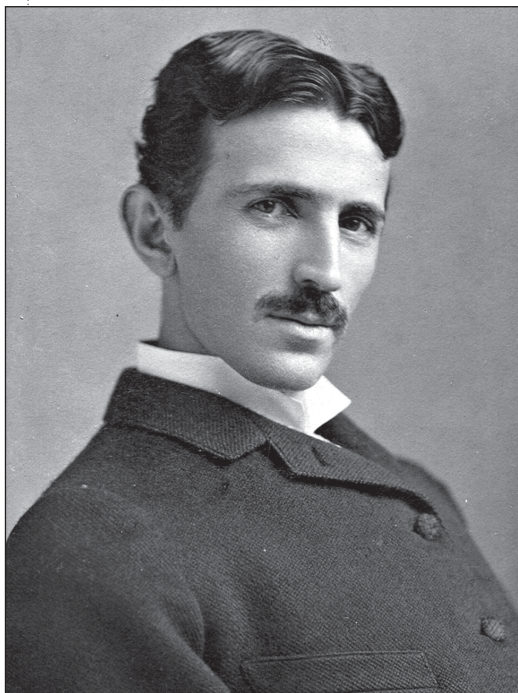
Tehnika tesanja tekstila

Tesanje je jedan od načina obrade drva. Glagol *tesati* naslijeđen je iz praslavenskoga te se nalazi i u drugim slavenskim jezicima, primjerice u slovenskome *tésati*, ruskome *мечать* i poljskome *ciosać*. Praslavenski glagol **tesati* izvodi se od praindoeuropskoga korijena **tek-* 'oblikovati, proizvoditi', koji ima odraze u sanskrtskome (*tákṣati* 'rezati, proizvoditi'), grčkome i latinskome te još, primjerice, u baltijskim jezicima (litavski *tašýti*, latvijski *test* 'tesati').

Od slavenskoga glagola *tesati* izveden je i naziv za drvodjelsko oruđe koje služi za tesanje, *teslu* ('bradva, široka sjekira'). *Tesla* je također stara riječ, naslijeđena iz praslavenskoga (usp. slovenski *tésla*, ruski *мечль*, češki *tesla*), a daljnje usporednice postoje i u starovisokonjemačkome *dehsala* 'sjekira, bradva' te staroirskome *tál* 'sjekira'. Imenica *tesla* postala je nadimak, a od nadimka i prezime čiji je najpoznatiji nositelj bio znanstvenik i izumitelj *Nikola Tesla*. Nekoliko je stvari i pojmova nazvano njemu u čast. Tako je npr. *tesla* naziv za jedinicu magnetske indukcije. U novije doba popularni su električni automobili *Tesla*, nazvani prema tvrtki *Tesla, Inc.*, koja ih proizvodi.

Od indoeuropskoga korijena **tek-* moguće je izvesti i latinski glagol *texō* 'tkati, graditi'. Izvedenice od toga glagola posuđene su u mnoge europske jezike, pa i u hrvatski, te su danas česte i uobičajene riječi. Imenica izvedena od participijske osnove toga glagola jest *textus*, koja je dala hrvatsku riječ *tekst*, odnosno englesku *text*, njemačku *Text* itd. Doslovno je značenje te latinske riječi 'tkanje, gradnja', od kojega se u srednjemu vijeku razvilo preneseno 'tkanje govora', odnosno 'riječi napisane (u knjizi)' i 'smisleno povezan skup rečenica'. Druga je latinska izvedenica imenica *textūra* 'tkanje, tkanina', koja je dala u hrvatskome riječ *tekstura*, u njemačkome *Textur*, u engleskome i francuskome *texture*. Pridjev izveden od latinskoga glagola *texō* jest *textilis*, doslovno 'tkan', a njegovim je poimeničenjem u latinskome nastala imenica *textile* 'tkanina, platno', tj. hrvatska *tekstil*, njemačka *Textil*, engleska *textile* itd. Glagolska je izvedenica *contexō* 'satkati, splesti', odakle je *contextus* 'sveza, sklop', u hrvatskome *kontekst*.

Indoeuropski korijen **tek-* ima odraze i u grčkome. Od njega je postala imenica *τέχνη* [tékhne] 'vještina, obrt, umjetnost' s pridjevnom izvedenicom *τεχνικός* [tekhnikós] 'umjetan, umjetnički'. Taj je pridjev dao imenicu *technique* u francuskome, koja je preko njemačkoga *Technik* posuđena u hrvatski kao *tehnika*. I složenica *tehnologija* ('primjena znanosti i inženjerstva u industrijskoj proizvodnji') sadržava grčku imenicu *τέχνη* [tékhne]. Drugi grčki odraz indoeuropskoga korijena **tek-* nalazi se u imenici *τέκτων* [téktōn] 'tesar, graditelj, obrtnik, umjetnik', odakle je izvedenica *ἀρχιτέκτων* [arkhitéktōn] '(glavni) graditelj'. Ona je dala riječ *arhitekt*. Od grč. *τέκτων* [téktōn] izvedena je i riječ

τεκτονική [tektonikē] ‘graditeljstvo’, koja je dala naziv za granu geologije koja proučava postanak, razmještaj i promjene golemih strukturnih oblika Zemljine kore, *tektoniku*. Osim pokreta u Zemljinoj unutrašnjosti prouzročenih unutarnjim silama *tektonskim poremećajem* nazivaju se preneseno i druge velike i dalekosežne promjene u prirodi i društvu.

Riječi izvedene iz indoeuropskoga korijena **tek*’- razvile su mnoga značenja, pa se često nalaze naoko nepovezane jedna uz drugu. Primjerice: Student koji piše *tekst* o razvoju *tekstilne tehnologije* možda će navesti u kojemu je povijesnom *kontekstu tektonske* promjene u proizvodnji *tekstila* izazvao izum tkalačkoga stana. Ovisno o *tehnic*i njegova pisanja, moguće je da će prvu inačicu *teksta* još dodatno *istesati* prije predaje konačnoga uratka.

Pretplatite se na šesto godište *Hrvatskoga jezika*!

Pretplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.